

УДК 322.122

АНАЛІЗУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Олег Подзізей; Тетяна Шматковська

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

Резюме. Реформа системи місцевого самоврядування та бюджетна децентралізація в Україні закінчилися створенням повноцінних об'єднаних територіальних громад, які отримали додаткові бюджетні повноваження та джерела наповнення бюджетів для забезпечення досягнення цілей сталого розвитку територій. Таким чином, в ОТГ виникають додаткові можливості із залучення інвестицій на розвиток громади. Крім того, зростають можливості щодо сприяння місцевому бізнесу, від ефективності якого залежить наповнюваність бюджетів громади. Відповідно, виникає об'єктивна потреба оцінити ефективність функціонування об'єднаних територіальних громад за підсумками першого бюджетного року після завершення основного етапу децентралізації. При цьому на основі оцінки показників виконання доходів та видатків бюджету, а також із урахуванням його профіцитності або дотаційності, можна зробити висновок про ефективність бюджетного та адміністративного реформування. Крім того, такий аналіз дає змогу отримати дані, які можуть характеризувати рівень конкурентоспроможності ОТГ у порівнянні з іншими громадами регіону. Розглянуто сучасні особливості функціонування об'єднаних територіальних громад у нових бюджетних умовах. Досліджено та проаналізовано обсяги надходжень і видатків загального фонду бюджетів ОТГ Волинської області. Проведено порівняння доходів та видатків загального бюджету з розрахунку на одного мешканця громади. На основі отриманих результатів проведено оцінювання дотаційності бюджетів територіальних громад. Визначено, що у Волинській області лише 21,6% від усіх об'єднаних територіальних громад мають перевищення надходжень над видатками або є беззбитковими. Досліджено територіальну закономірність розташування дотаційних та прибуткових ОТГ, коли у північних районах області розміщені переважно дотаційні громади, а в південних – більш прибуткові. На основі проведеного аналізу запропоновано комплекс заходів, спрямованих на загальне підвищення бюджетної ефективності територіальних громад, що повинно забезпечити зростання рівня їх конкурентоспроможності.

Ключові слова: ОТГ, бюджетна децентралізація, конкурентоспроможність ОТГ, місцеві бюджети, дотаційність бюджетів.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.015

Отримано 01.04.2022

UDC 322.122

ANALYSIS AND EVALUATION OF THE EXECUTION OF LOCAL BUDGETS OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE VOLYN REGION, AS A COMPONENT OF ENSURING THEIR COMPETITIVENESS

Oleg Podzizei; Tetiana Shmatkovska

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine,

Summary. The reform of the local self-government system and budget decentralization in Ukraine resulted in the creation of full-fledged united territorial communities, which received additional budgetary powers and sources of filling budgets to ensure the achievement of sustainable development goals. Thus, UTC also has additional opportunities to attract investment for community development. In addition, there are growing

opportunities to promote local businesses, the effectiveness of which depends on the filling of community budgets. Accordingly, there is an objective need to assess the effectiveness of the functioning of the united territorial communities in the first budget year after the completion of the main stage of decentralization. At the same time, based on the assessment of performance indicators of budget revenues and expenditures, as well as taking into account its surplus or subsidies, it is possible to make a conclusion about the effectiveness of budgetary and administrative reform. In addition, such analysis makes it possible to obtain data that can characterize the level of competitiveness of UTC in comparison with other communities in the region. The modern features of the functioning of the united territorial communities in the new budget conditions are considered in this paper. The volumes of receipts and expenditures of the general fund of budgets of UTC of Volyn region are investigated and analyzed. Comparison of revenues and expenditures of the general budget per capita is carried out. Based on the obtained results, the subsidy of the budgets of territorial communities is assessed. It is determined that in Volyn region only 21.6% of all united territorial communities have excess of revenues over expenditures or are unprofitable. Research on the territorial regularity of the location of subsidized and profitable UTCs, when in the northern districts of the region are located, mostly subsidized communities, and in the south – more profitable. Based on the analysis, a set of measures aimed at the overall increase of budget efficiency of territorial communities, which should ensure the overall growth of their competitiveness in the future is proposed.

Key words: UTC, budget decentralization, UTC competitiveness, local budgets, budget subsidies.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02.015

Received 01.04.2022

Постановка проблеми. Децентралізація та реформа системи місцевого самоврядування, які відбуваються в Україні, рухаються досить швидкими темпами для того, щоб можна було робити загальні висновки про їх ефективність. Водночас, завершення процесу формування об'єднаних територіальних громад у 2019 році дало змогу аналізувати проміжні результати проведених змін саме за найважливішим показником усієї реформи – динамікою бюджетних показників ОТГ. Зокрема, ключовим принципом, за яким відбувалося формування територіальних громад, була бюджетна децентралізація. Тому саме перші результати змін бюджетних показників за надходженнями та видатками дозволяють зробити висновки про ефективність чи невдачу самого процесу децентралізації [2]. Оскільки 2020 рік став першим, після завершення етапу формування ОТГ, коли територіальні громади функціонували як повноцінні та безальтернативні адміністративні одиниці в усіх областях України, то саме оцінювання результатів цього бюджетного року дасть змогу зробити висновок про досягнення визначених цілей сталого розвитку громад у процесі децентралізації [5, с. 580].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем формування та виконання бюджетів територіальних громад, а також вивчення специфіки бюджетної та адміністративної децентралізації в Україні досить широко розкрита в роботах таких українських вчених, як Б. М. Андрушків, О. А. Гавриш, І. О. Дегтярьова, С. М. Кльоба, Г. В. Ортіна, С. М. Співак та ін. Однак динамічні зміни, які відбуваються в діяльності об'єднаних територіальних громад у процесі їх становлення та розвитку, потребують поглибленого дослідження особливостей бюджетного процесу в цих формуваннях.

Метою дослідження є визначення специфіки динаміки доходів та видатків бюджетів об'єднаних територіальних громад Волинської області та оцінювання загальної ефективності їх функціонування після завершення основного етапу реформи системи місцевого самоврядування в Україні.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні специфіки формування доходів та витрат місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад Волинської області в аспекті визначення ефективності їх виконання як елемента забезпечення конкурентоспроможності ОТГ. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: аналіз, синтез, дедукція, індукція і системний підхід.

Виклад основного матеріалу. Специфіка функціонування об'єднаних територіальних громад після завершення основного етапу реформи системи місцевого самоврядування та бюджетної децентралізації в Україні передбачає вихід їх на повну самоврядність та бюджетну самостійність. При цьому необхідно враховувати, що саме ефективність

бюджетної політики ОТГ є ключовим елементом визначення їх конкурентоспроможності як у порівнянні з іншими територіальними громадами, так і в аспекті забезпечення сприятливих умов для залучення зовнішніх інвестицій та активізації бізнесу на території цих громад [3]. Тому аналіз та оцінювання бюджетних показників ОТГ дає змогу визначити ефективність і результативність їх діяльності в аспекті досягнення цілей сталого розвитку, на основі яких і формується конкурентоспроможність територіальної громади [4].

При цьому необхідно враховувати, що методика оцінювання конкурентоспроможності містить набагато більше факторів, оцінка яких необхідна для отримання об'єктивного висновку про ефективність територіальної громади. Оскільки в Україні лише завершився перший повноцінний бюджетний рік ОТГ, то аналіз його показників дає змогу оцінити результативність функціонування територіальних громад. Відтак, звернемо увагу на показники доходів та видатків загального фонду бюджету ОТГ Волинської області з розрахунку на одного мешканця (рис. 1).

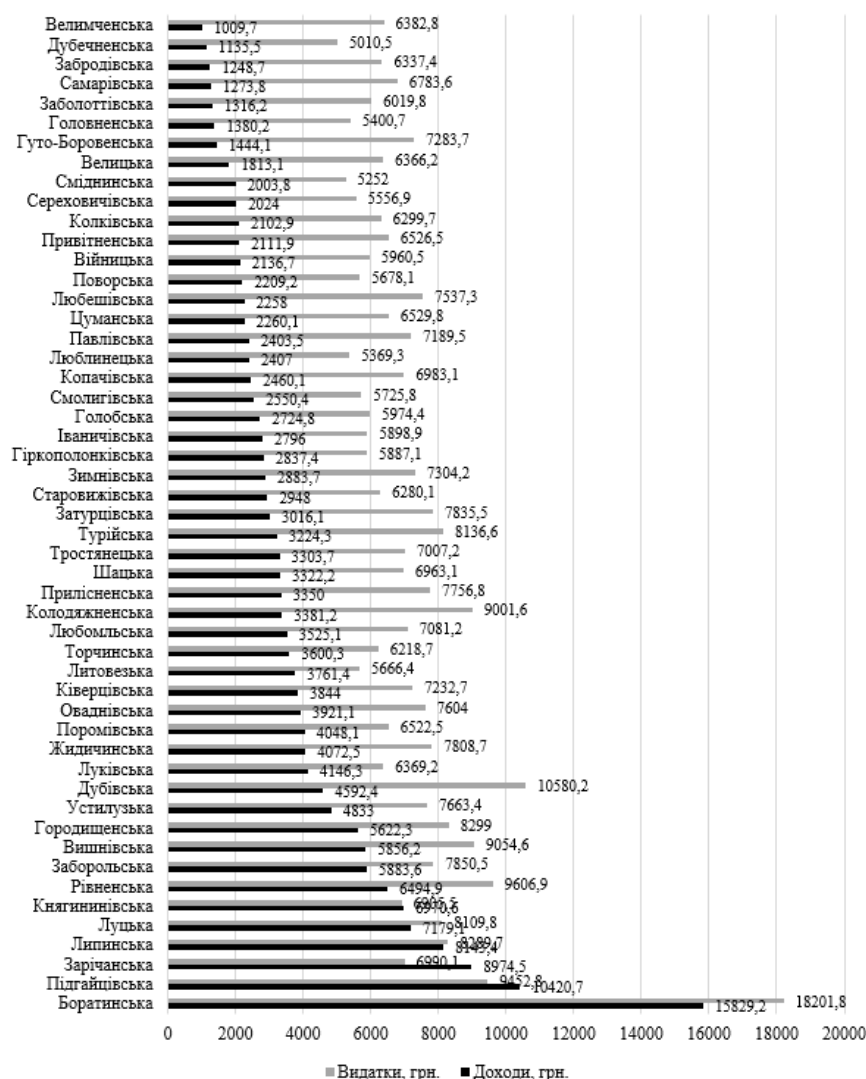

Рисунок 1. Доходи та видатки загального фонду бюджету ОТГ Волинської області з розрахунку на одного мешканця у 2020 році, грн.

Figure 1. Revenues and expenditures of the general fund of UTC budget in Volyn region per capita in 2020, UAH

Джерело: побудовано автором на основі [1].

Як бачимо, у 2020 році з 51 громади Волинської області лише три (Підгайцівська, Зарічанська та Княгининівська) мали перевищення доходів загального фонду бюджету на одного мешканця над видатками. З одного боку, це свідчить про ненадто високу бюджетну ефективність ОТГ. Проте варто врахувати, що безпосередня бюджетна ефективність визначається на основі загального рівня дотаційності бюджету територіальної громади, що визначається як співвідношення питомої ваги базової до реверсної дотації у доходах (рис. 2).

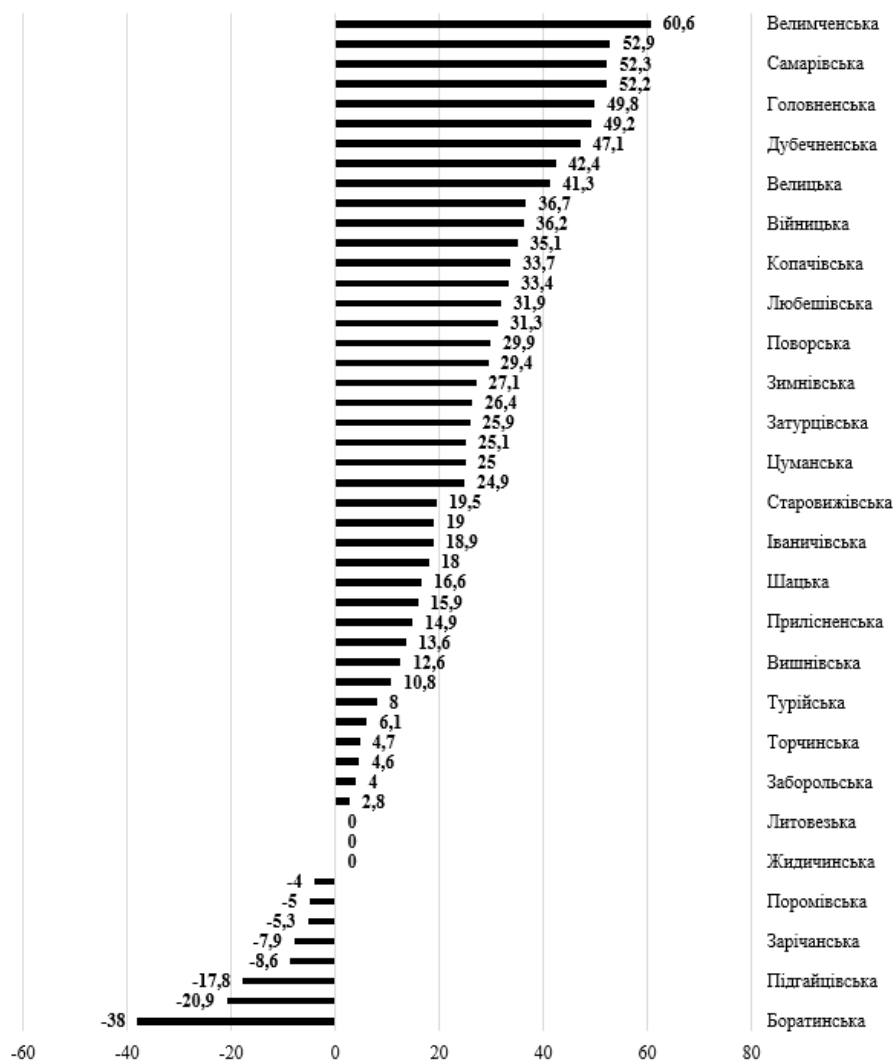

Рисунок 2. Рівень дотаційності бюджетів ОТГ Волинської області у 2020 році, %

Figure 2. The level of subsidies for UTC budgets in Volyn region in 2020, %

Джерело: [1].

Як бачимо, в 2020 році у Волинській області лише 11 об'єднаних територіальних громад або 21,6% від загальної кількості були бездотаційними. При цьому три з них звели бюджетний рік за рівності надходжень та видатків. Якщо порівнювати з періодом 2015–2016 років, коли в області дотаційними були понад 90% сільських рад, то можна стверджувати, що бюджетна децентралізація дала свої результати за рахунок збільшення чисельності бездотаційних адміністративно-територіальних одиниць. Крім того, ще

чотири територіальні громади (7,8%) мали дотаційний бюджет на рівні меншому за 5%, що вважається прийнятним для ОТГ за критеріями децентралізації в період становлення територіальної громади. Також можна прогнозувати, що за сприятливого розвитку подій ці ОТГ у наступному році мають усі шанси вийти на профіцит свого загального бюджету.

Разом з тим необхідно відзначити, що 23 ОТГ мали рівень дотаційності бюджету вищий за 25%, що свідчить про невисоку бюджетну ефективність та потенційно важко вирішувані проблеми з його наповненням в короткотерміновому періоді. Крім того, такі територіальні громади мають об'єктивні проблеми з забезпеченням власної конкурентоспроможності, що й виливається у проблеми із залученням нових джерел фінансування бюджетного дефіциту або створенням нових суб'єктів господарювання на території ОТГ.

Висновки. Можна стверджувати, що досягнення належної бюджетної ефективності об'єднаних територіальних громад потребує реалізації комплексу заходів, спрямованих на покращення організації системи бюджетного планування громади, а також на вдосконалення механізму формування видатків ОТГ. Зокрема в даному аспекті необхідно виділити такі заходи, котрі можуть бути реалізовані задля досягнення зазначених цілей:

- підвищення ефективності організації бюджетного планування об'єднаних територіальних громад за рахунок налагодження взаємодії між структурними підрозділами громади та її керівництвом щодо визначення планових обсягів надходжень та видатків бюджету ОТГ;

- підвищення компетентності працівників, котрі залучені до процесу планування бюджетів територіальних громад, адже не секрет, що заради економії коштів завдання з формування бюджетів часто покладаються не на профільних фахівців з бюджетування, а на економістів чи бухгалтерів, що працюють у структурі управління громади;

- вдосконалення інформаційної бази бюджетного процесу, коли внаслідок використання недостовірних даних планування надходжень або видатків бюджету громади виявляється помилковим, що в майбутньому призводить до розходження планових показників з фактичними результатами;

- необхідність узгодження бюджетів ОТГ зі стратегічними пріоритетами їх розвитку задля уникнення розпорошення коштів на реалізацію дрібних проектів, котрі не мають суттєвого значення для соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Conclusions. Thus, it can be argued that achieving proper budget efficiency of the united territorial communities requires the implementation of a set of measures aimed at improving the organization of the community budget planning system, as well as improving the mechanism of UTC expenditures. In particular, in this aspect it is necessary to identify the following measures that can be implemented to achieve these goals:

- increase the efficiency of the organization of budget planning of the united territorial communities by establishing cooperation between the structural units of the community and its leadership to determine the planned revenues and expenditures of the UTC budget;

- increase the competence of employees involved in the process of planning budgets of local communities, because it is quite evident that in order to save money, budgeting tasks are often entrusted not to specialized budgeting specialists, but to economists or accountants working in community management;

- improvement of the information base of budget process, due to the use of inaccurate data planning of revenues or expenditures of the community budget is erroneous, which in the future results in the discrepancies between targets and actual results;

– the need to reconcile UTC budgets with the strategic priorities of their development in order to avoid the scattering of funds for the implementation of small projects that are not essential for the socio-economic development of local communities.

Список використаної літератури

1. Аналіз фінансових показників 872 ОТГ у розрізі 24 областей: рейтинг за 2020 рік. Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13358> (дата доступу: 01.02.2022).
2. Дзямулич М. І., Потьомкіна О. В. Механізми та важелі регулювання професійної мобільності робочої сили. Економічний форум. 2018. № 4. С. 303–310.
3. Стащук О., Бояр А., Дзямулич М. Специфіка формування податкової політики при розробці вуглецевого податку. Економіка та суспільство. 2021. № 31.
4. Шматковська Т. О., Подзізей О. О. Концептуальні засади підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. Економічний форум. 2020. № 4. С. 77–85.
5. Sodoma R., Shmatkovska T., Dziamulych M., Vavdiuk, N., Kutsai, N., Polishchuk, V. Economic efficiency of the land resource management by agricultural producers in the system of their non-current assets analysis: a case study of the agricultural sector. *Scientific Papers Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development»*. 2021. Vol. 21. Iss. 2. P. 577–588.

References

1. Analiz finansovykh pokaznykiv 872 UTC u rozrizi 24 oblastei: reityng za 2020 rik [Analysis of financial indicators of 872 UTC in terms of 24 oblasts: rating for 2020]. *Decentralizatia daie mozhlyvosti – Decentralization provides opportunities*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13358> (Accessed on 01.02.2022). [In Ukrainian].
2. Dziamulych M. I., Potiomkina O. V. Mechanizmy ta vazheli regulivannia profesiinoi mobilnosti robochoi syly [Mechanisms and levers of regulation of professional labor mobility]. *Ekonomichnyi forum – Economic forum*. 2018. Vol. 4. P. 303–310. [In Ukrainian].
3. Stashchuk O., Boiar A., Dziamulych M. Spetsyfika formuvannia podatkovoi politykb pry rozrobtsi vuhletseвого podatku [The specifics of tax policy in the development of carbon tax]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. 2021. Vol. 31. [In Ukrainian].
4. Shmatkovskaya T. O., Podzizei O. O. Kontseptualni zasady pidvyshchennia konkurentospromozhnosti obiednanykh terytorialnykh gromad [Conceptual principles of increasing the competitiveness of united territorial communities]. *Ekonomichnyi forum – Economic forum*. 2020. Vol. 4. P. 77–85. [In Ukrainian].
5. Sodoma R., Shmatkovska T., Dziamulych M., Vavdiuk, N., Kutsai, N., Polishchuk, V. Economic efficiency of the land resource management by agricultural producers in the system of their non-current assets analysis: a case study of the agricultural sector. *Scientific Papers Series “Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development”*. 2021. Vol. 21. Iss. 2. P. 577–588.